

HOŠ JIŘÍ JAROŠ

Od listopadu 1989 k současnosti

Autor: Endlerová Petra

- 1) Na základě **fotografické koláže**, kterou tvoří snímky z listopadu a počátku prosince roku 1989 z Prahy a dalších měst ČR, se pokuste vyjádřit postoj a náladu většiny české společnosti a atmosféru, která těmto dním vládla. (Doplnit o video či audio záznam projevů některé z demonstrací na Václavském náměstí či Letné.)

(Můžeš, ale nemusíš použít slova z nabídky, u cizích slov si vyhledej jejich význam ve slovníku: euforie, naděje, revoluční étos, sociální a národní sepětí, ohleduplnost, patetizování, emoční prožitek, opravdovost, upřímnost, politická a společenská angažovanost, idealizace, kolektivní prožívání, stav velkého očekávání, tolerance, respekt, neformálnost vznikajících politických platforem, probuzení ...)

- 2) **Domácí úkol:** Popovídej si o roce 89 a následujících letech s někým z tvých blízkých, kteří zažili listopad 89 minimálně jako 15-letí. Tvým úkolem je zjistit, jak události prožívali, jaká byla jejich očekávání a jak hodnotí vývoj po listopadu 89 dnes.

Doporučené otázky: *Kde jsi trávil 17. 11. 1989? Jak se k tobě informace o zásahu na Národní třídě dostaly? Vybaví se ti nějaké pocity po přijetí prvních zpráv a informací? Jak to na tehdejší demonstraci vypadalo? Spousta lidí se v prvních letech po revoluci aktivně angažovala v politických či občanských sdruženích, proč tomu tak dnes není? Když se dnes hovoří o zklamání z polistopadového vývoje, co si pod tím konkrétně představuješ? Co je pro tebe největším zklamáním a co naopak přínosem a pozitivní hodnotou polistopadové doby? Můžete se společně zamyslet nad tím, co bylo všeobecnou touhou změnit a zda se tak stalo – vodítkem může být první programové prohlášení OF – (viz příloha č. 1.)*

- 3) Na základě porovnání zjištění svého a spolužáků (ústní prezentace) a předloženým hodnocením polistopadového vývoje od různých osobností (pro žáky připraví učitel – viz příloha č. 2) se pokus vystihnout **charakteristiku dnešní společnosti ve srovnání s úkolem 1.**

- Porovnej výpovědi týkající se hodnocení polistopadového vývoje, v čem se liší, v čem se shodují. Převládají optimistické nebo spíše skeptické až pesimistické názory?
- Jedním z polistopadových jevů je ztráta důvěry v politickou reprezentaci, jedním z důvodů je klesající politická kultura a kultivovanost. Co se tím myslí?
- Co lidem podle Tebe vadí na jednání a chování politiků? V novinách či na internetu najdi titulky, které toto chování dokladují, co je podle Tebe neslučitelné s politickou funkcí (pokud žáci tápou, uveď příklad učitel jako svůj názor – neoprávněné užívání vědeckého titulu, spojitost s trestnou činností, opilecká výtržnost, nevyjasněné finanční a majetkové záležitosti ...)
- Porovnej úroveň diskuzí a vedení dialogu na přelomu roku 1989/90 (mezi politiky i všeobecně) a dnes.
(dokumenty ČT či Českého rozhlasu). Jak se změnila vůle po dohodě, schopnost poslouchat a promyslet názory ostatních, míra hrubého až vulgárního vyjadřování atd.
- Zamysli se nad tím, jakou roli hrají internetové diskuze ve výchově k umění vést dialog (anonymita, bez odpovědnosti za jazykovou i obsahovou stránku, možnost beztrestně urážet atd.)

- 4) Charakteristika vývoje na konkrétním příkladě: **TISK, MÉDIA**

Jak se změnila úloha médií? Mohou existovat absolutně nezávislé noviny? Kromě politické může existovat i závislost existenční, čím je podmíněna u médií? Najdi souvislost: soukromý vlastník novin – potřeba vysokého nákladu – lepší pozice pro jednání s potencionálními inzerenty - vstříc

nejširšímu a nejnižšímu lidovému vkusu, který lze zpeněžit (nárůst bulváru) – srůstání s politikou a jinými podnikatelskými zájmy.

Platí stále prvorepublikové rčení: Tisk = hlídací pes demokracie? Nebo platí spíše jiné rčení: tisk = sedmá velmoc?

- 5) Najdeš pro sebe a svůj život v této době přes veškerá negativa nepopíratelné **hodnoty**, které vývoj listopadových událostí přinesl?

Autor Jiří Votruba, text Bohuslav Blažek, ofset, 854 × 600 mm:

Autor Stanislav Holý, ofset, 296 × 419 mm:

DIDAKTICKÉ CÍLE:

- Žák analyzuje a vyvozuje závěry
- Učí se pojmenovávat jevy a skutečnosti
- Učí se vyhledávat informace
- Aplikuje jak konkrétní, tak abstraktní myšlení, včetně syntézy
- Uvědomuje si těsný historický kontext, sepětí dějin s vlastní minulostí, přítomností i budoucností
- Učí se pojmenovávat a hledat přesahy minulosti v přítomnosti
- Určuje a pojmenovává svůj vlastní hodnotový systém
- Rozvíjí schopnost reflexe i sebereflexe

PŘÍLOHA Č. 1

1989, 26. listopad, 18.00 hod., Praha. Programové prohlášení Občanského fóra Co chceme.

Co chceme

Programové zásady Občanského fóra

Naše země se ocitla v hluboké morální, duchovní, ekologické, sociální, ekonomické a politické krizi. Tato krize je svědectvím neúčinnosti dosavadního politického a ekonomického systému. Byly vyřazeny téměř všechny mechanismy nezbytné pro to, aby společnost vhodně reagovala na měnící se vnitřní i vnější podmínky. Po dlouhá desetiletí se nerespektovala samozřejmá zásada: kdo má pravomoc, musí nést i odpovědnost. Všechny tři základní moci ve státě – moc zákonodárná, výkonná a soudní – splynuly v ruce úzké vládnoucí skupiny, složené téměř výhradně z členů KSČ. Tím byly rozvráceny základy právního státu. Monopol KSČ na obsazování všech významných míst vytváří nespravedlivý vazalský systém, který ochromuje celou společnost. Lidé jsou tak odsouzeni k roli pouhých vykonavatelů příkazů mocných. Je jim upírána řada základních lidských, občanských a politických práv. Direktivní systém centrálního řízení národního hospodářství očividně selhal. Slíbená přestavba hospodářského mechanismu je pomalá, nedůsledná a není provázána nezbytnými politickými změnami. Tyto problémy se nevyřeší záměnou osob v mocenských pozicích nebo odchodem několika politiků z veřejného života. Občanské fórum proto usiluje o tyto programové cíle:

1. Právo

Československá republika musí být právním, demokratickým státem, v duchu tradic československé státnosti a v duchu mezinárodně platných zásad, vyjádřených především ve Všeobecné deklaraci lidských práv a v Mezinárodním paktu o občanských a politických právech. V tomto duchu musí být vypracována nová ústava, v níž budou zejména přesně upraveny vztahy mezi občanem a státem. Tuto ústavu ovšem může přijmout jedině nově zvolené ústavodárné shromáždění. Výkon občanských práv i svobod bude spolehlivě zajištěn rozvinutým systémem právních záruk. Nezávislé soudnictví musí zahrnout i ústavní a správní soudnictví. Celý československý právní řád bude třeba postupně uvést v soulad s těmito principy a zajistit, aby zavazoval nejenom občany, ale i orgány a funkcionáře státu. Trváme na tom, aby byly napraveny křivdy, ke kterým v minulosti došlo v důsledku politicky motivovaných perzekucí.

2. Politický systém

Požadujeme zásadní, důsledné a trvalé změny politického systému naší společnosti. Musíme nově vytvořit nebo obnovit demokratické instituce a mechanismy, které umožní skutečnou účast všech občanů na řízení věcí veřejných a zároveň se stanou účinnou zábranou proti zneužívání politické i ekonomické moci. Všechny existující i nově vznikající politické strany a další politická a společenská seskupení musí mít proto

rovné podmínky účasti ve svobodných volbách do všech zastupitelských sborů. Předpokladem však je, aby KSČ upustila od své ústavně zajištěné vedoucí role v naší společnosti a od monopolního ovládní sdělovacích prostředků. Nic jí nebrání v tom, aby to učinila již zítra. Československo bude při zachování principu federativního uspořádání státu rovnoprávným svazkem obou národů a všech národností.

3. Zahraniční politika

Usilujeme o to, aby naše země opět zaujala důstojné místo v Evropě i ve světě. Jsme součástí střední Evropy a chceme proto udržovat dobré vztahy se všemi sousedy. Počítáme se začleněním do evropské integrace. Ideji evropského domu chceme podřídit i naši politiku vůči partnerům ve Varšavské smlouvě a v RVHP. Respektujeme naše mezinárodněprávní závazky, a to při plném zachování státní svrchovanosti. Zároveň ale chceme přezkoumat ty dohody, které byly motivovány nepřiměřenými ambicemi vedoucích představitelů státu.

4. Národní hospodářství

Musíme opustit dosavadní způsob hospodaření. Bere chuť k práci a mrhá jejími výsledky, drancuje přírodní zdroje, ničí životní prostředí a zvětšuje celkové zaostávání Československa za světem. Jsme přesvědčeni, že tento způsob hospodaření nelze dílčími úpravami zlepšit. Chceme vytvořit rozvinutý, byrokratickými zásahy nedeformovaný trh. Jeho úspěšné fungování je podmíněno rozbitím monopolních pozic dnešních velkých podniků a vytvořením skutečné konkurence. Ta může vzniknout jedině na základě souběžné, rovnoprávné existence různých typů vlastnictví a postupným otevíráním naší ekonomiky vůči světu. Státu samozřejmě zůstane i nadále řada nezastupitelných funkcí. Bude zaručovat obecné, pro všechny stejné podmínky hospodaření a provádět makroekonomickou regulační politiku s cílem zvládnout inflaci, nárůst zahraniční zadluženosti i hrozící nezaměstnanosti. Jedině stát může garantovat nezbytné minimum veřejných a sociálních služeb a ochrany životního prostředí.

5. Sociální spravedlnost

Rozhodující pro nás je, aby ve společnosti vznikly podmínky pro rozvoj a uplatnění schopností všech. Každému by měly být poskytnuty stejné podmínky a stejné šance. Československo musí být sociálně spravedlivou zemí, v níž se lidem dostane pomoci ve stáří, v nemoci a ve svízelných životních situacích. Důležitým předpokladem takové společnosti je však prosperující národní hospodářství. Ke vzniku pestré sítě sociálních služeb mohou přispět církev, obce, podniky a nejrůznější státní a dobrovolné organizace. Tím se rozšíří možnosti pro uplatnění vzácného smyslu pro lidskou solidaritu, odpovědnost a lásku k bližnímu. Tyto humanitní principy jsou právě dnes nezbytné pro stmelování našeho společenství.

6. Životní prostředí

Všichni musíme hledat cestu k obnovení harmonie mezi člověkem a jeho životním prostředím. Budeme usilovat o postupnou nápravu škod, které jsme přírodě za poslední desítky let způsobili. Pokusíme se navrátit původní krásu naší krajiny a lidským sídlům, zabezpečit dokonalejší ochranu přírody a přírodních zdrojů. Zasadíme se o to, aby se v co nejkratší době podstatně zlepšily základní podmínky života člověka, aby byla zajištěna kvalitní pitná voda, čisté ovzduší a nezávadné potraviny. Budeme naléhat na zásadní zlepšení systému péče o životní prostředí, který bude zaměřen nejen na likvidaci dosavadních zdrojů znečišťování, ale především na prevenci dalších škod. Zároveň budeme muset změnit skladbu a zaměření národního hospodářství, a tím zejména snížit spotřebu energie a surovin. Jsme si vědomi, že to bude spojeno s obětmi, které se dotknou každého z nás. To vše vyžaduje změnu hierarchie hodnot a životního stylu.

7. Kultura

Kultura nemůže být pouze věcí umělců, vědců a učitelů, ale způsobem života celé občanské společnosti. Musí se vymanit z pout jakékoliv ideologie a překonat umělé odloučení od kultury světové. Umění a literatura nesmí být omezovány a musí jim být poskytnuty široké možnosti publikační a styk s veřejností. Vědu a vědeckou práci postavme na místo, které jí ve společnosti náleží. Vylučme jak její naivní a

demagogické přečeňování, tak i ponižující postavení, které z ní činí služku vládnoucí strany. Demokratické školství nechť je organizováno na humanitních principech, bez státního monopolu na vzdělávání. Společnost si musí vážit učitelů všech druhů škol a musí jim dát prostor pro uplatnění osobnosti. Vysokým školám je třeba vrátit historická práva, která zajišťovala nezávislost a svobodu akademické půdy, a to jak pro vyučující, tak i pro studenty. Vzdělanost společnosti pokládáme za nejcennější národní statek. Výchova a vzdělání musí vést k samostatnému myšlení a mravně odpovědnému jednání.

Toto chceme. Náš program je dnes stručný, pracujeme však na jeho konkretizaci. Občanské fórum je otevřeným sdružením občanů. Vyzýváme proto všechny, kteří mohou k této práci přispět, aby tak učinili.

V Praze dne 26. listopadu 1989, 18.00 hod.

<http://www.89.usd.cas.cz/dokumenty/26.html>

Příloha č. 2

- Hodnocení polistopadového vývoje:

in: www.pametnaroda.cz

Plukovník v.v. Václav Straka: Polistopadový vývoj nehodnotí kladně: „*Dneska – máme my nějaký státníky? Já uznávám Klause, i když nesouhlasím s jeho názorami, to je člověk na úrovni. Paroubek mě strašně zklamal. My nemáme žádný politiky, to jsou nymandi. To bude trvat tři generace.*“ Pasivní je podle pana Straky i generace současných studentů. „*Nacismus a komunismus rozvrátil pojetí morálky. Vztah k slušnosti se ztratil, jde jen vo ty prachy.*“

Jiří Kovtun, bývalý emigrant, spisovatel, historik: Nedívá se „*očima člověka, který srovnává s tím, co viděl v jiných zemích*“. Nemá strach o demokracii, ale je frustrován tím, „*jak se tu používá. Demokracie neudělá z lidí lepší lidi. Nezbyvá než doufat, že přijde nějaká jiná garnitura. Demokracie je na tom v Česku výborně, není viditelná žádná skupina, strana, která by to mohla zvrátit; ale něco jiného je, co se s tou demokracií udělá. Demokracie je metoda, nic jiného.*“

www.ukacko.cz

Jan Wintř, katedra teorie práva a právních učení Právnické fakulty UK: Jednoznačně jako dvacet let ve svobodné zemi. Jsem rád, že jsem mohl být svědkem toho, jak se rodila, či spíše obrozovala, občanská společnost se všemi svými aktivitami, projevy a výsledky v nesčetných oblastech lidského konání. Žijeme v nejpříznivější době, v jaké kdy lidé na tomto území mohli žít.

<http://www.ustrcr.cz/cs/eva-martinkova-1947>

- *Co cítíte, když se ohlédnete zpátky, na listopadové ideály, na to, o co jste usilovali, a to, jakým způsobem se společnost vyvinula? Zklamání? Spokojenost?*

Zklamání ne, my jsme možná ani nevěděli přesně, co chceme. Třeba jsme nevěděli, jak funguje ekonomika, většina z nás netušila, kam se to bude ubírat, co je to ta privatizace a tak dále... Padl režim a podoba nového systému byla jeden velký otazník. My jsme se tím v tu chvíli ani příliš nezabývali: hlavně že je svoboda a každý má prostor, v němž se může pohybovat. Samozřejmě, že se mi na politice nelíbí spousta věcí: například její propojování s byznysem je beze sporu špatné. Ale stále existují páky, jak tomu zamezit; podobné politiky prostě nevolit nebo na ně nasadit policii, pokud nebude zkorumpovaná. Tohle není totalita, demokratický systém prostě tohle s sebou přináší.

Podobné je to bohužel všude, politika není nijak čistá, ale já bych si nějakými pocity ukřivdnosti, že nám ukradli revoluci, život nekazila.

Rozhovor pro časopis Týden, autor: Renáta Kalenská, publik. 21.3.2011

- *Už několik let říkáte, že mezi lidmi cítíte mizernou náladu..., ve kterém období od listopadu 1989 měli lidé tu náladu nejlepší?*
- To byla nepochybně ta polistopadová euforie. Ani já se za ni nestydím. Netušili jsme tenkrát, že v takové míře zvítězí animální chápání svobody (dělám si, co chci a urvu, co můžu) nad skutečně humánní verzí – svoboda je dobrá tehdy, je-li spojena s mravní odpovědností. Netušili jsme, že se tak vysoko dostanou lidé, pro něž jsou „pravda“ a „láska“ sprostá slova, hodná cynického výsměchu. Ale přesto bych si s člověkem, který by totálně znevažoval těch jednadvacet let, nebo dokonce chtěl dějiny vrátit před listopad 1989, za jeden stůl nesedl.
- *A kdy zatím byla na bodě mrazu?*
- Mohu kompetentně mluvit jen o prostředí, které důvěrně znám a v kterém se každodenně pohybuji, tj. o akademickém a zejména studentském prostředí. Život mezi studenty bych nevyměnil za nic – oni jsou seismografem přicházejících změn. A tam, obávám se, nebyla míra znechucení z našeho politického života dosud nikdy tak velká, jako je právě teď. Když jako promotor naslouchám promočním projevům čerstvých absolventů, magistrů a doktorů Univerzity Karlovy, jsou to teď občas podobně revoluční politické projevy, za jaký já jsem si po své promoci za normalizace užil své. Oni se politické perzekuce obávat nemusejí – ale o osud naší země se v ráji korupce a bezostyšné politické arogance obávají velmi a já s nimi. Jak s těmito obavami naloží – to je to, na čem do značné míry závisí naše budoucnost.

http://www.rozhlas.cz/praha/jaktovidi/_zprava/985128 5. 12. 2011

Kde se podle vás bere v poslední době ta jakási nostalgie po totalitních časech? Alespoň to tak vypadá u části populace.

Václav MALÝ, biskup

Lidi zapomínají a přirozeně dennodenně slyšíme o krizi, dennodenně takové strašáky, co bude, že si budeme muset utáhnout opasky, že je zdražení a najednou lidé jakoby ztratili soudnost a řeknou: Jo, tehdá, to bylo laciné. Víte, já řeknu jenom tak z legrace. Jako 15tiletý kluk jsem začal jezdit na jednosedadlovém Pionýrku a benzín tenkrát stál 2 koruny 10. Ale to přece byly jako úplně jiné podmínky a nelze to srovnávat, protože ta úroveň, to je třeba objektivně přiznat, posledních 20 se zvýšila. Ale lidé jakoby zapomněli a protože jsou v úzkosti a místo, aby je někdo povzbuzoval, tak stále se do nich hrne, bude to horší, nedělejte si iluze, důchodová reforma nebude mít kdo vydělávat na vaše důchody, tak samozřejmě jakoby se vracejí do minulosti. Ale opravdu zapomínají, protože ta minulost byla dost hrůzná.

http://www.rozhlas.cz/praha/jaktovidi/_zprava/981778

Ivo BARTEČEK, historik, profesor, Filosofická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci
Hovoříme o krizi ekonomická. Krize ekonomické a posluchači mě znali, tady v minulosti byly, jsou a budou. V čem vidím zásadní problém, je krize důvěry. A ta krize důvěry, byla-li získaná před 22 lety, tak krize důvěry, nebo byla-li důvěra získaná před 22 lety, zjevně tato důvěry neexistuje. Nejsme tak velkým národem, je nás 10 milionů, nemáme tolik intelektuálních kapacit, jako jiné z velkých národů, měli jsme štěstí na Tomáše Garrigue Masaryka, prvá republika, měli jsme štěstí a máme štěstí na Václava Havla. A zase ti, kteří mě znají, vědí, že ta má cesta k textům a za Václavem Havlem trvala 10, 15 let, ale měli jsme mimořádné štěstí. Nemáme další Tomáše Garrigue Masaryky, nemáme Václavy Havly, kteří by dokázali obnovit tuto ztracenou

důvěru a to se obávám, a v tom vidím vlastně ten zásadní problém....Shodou okolností včera jsem procházel po Národní třídě a tam jsem si uvědomil, kolik je stále ještě těch svíček, jako připomínka 17. listopadu 1989. Zase se vracím k tomu připomínání výročí po 22 letech. Nezapomínáme trošku vůbec na tu podstatu toho, co se odehrálo v roce 89? I když samozřejmě různí lidé to hodnotí a vidí jinak. 25. 11. 2011